

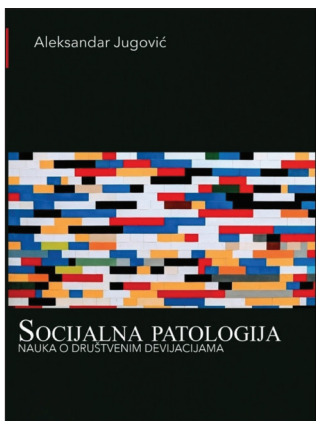
Драгица Р. Богетић¹
Универзитет у Београду,
Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију
Београд (Србија)

316.624(049.32)
Приказ
Примљен 30/11/2022
Прихваћен 17/12/2022
doi: [10.5937/socpreg56-41478](https://doi.org/10.5937/socpreg56-41478)

СОЦИЈАЛНА ПАТОЛОГИЈА – НАУКА О ДРУШТВЕНИМ ДЕВИЈАЦИЈАМА

Александар Југовић, *Социјална патологија - наука о друштвеним девијацијама*.
Београд: Универзитет у Београду, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију,
2022, 383 стр.

Монографија „Социјална патологија – наука о друштвеним девијацијама” др Александра Југовића, редовног професора Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију Универзитета у Београду, резултат је дводеценијског рада на академском пољу проучавања друштвених девијација. Настала је с тежњом да се стручној, научној и студентској јавности пружи језгровит, систематизован и обједињен увид у појаве које неминовно чине значајан део савремене друштвене стварности. Садржи укупно 383 стране и подељена је у два шира поглавља, општи и посебни део.

У оквиру општег дела, аутор најпре уводи читаоце у значај проучавања друштвених девијација кроз различите облике људске мисли – од магијске до научне, те у сам концепт и типологију друштвених девијација, с посебним нагласком на то да се социјална патологија предметно бави негативним аспектима

људског одступања и да се они могу разликовати по формама испољавања (попут системских, адаптивних и неконформистичких девијација). Аутор затим анализира критеријуме за дефинисање друштвених девијација, као и њихове предности и недостатке, с посебним акцентом на критеријуме вредности, норми, те критеријум формалног и неформалног односа друштва према друштвеним девијацијама, као и новији концепт критеријума људских потреба. У оквиру целине која се односи на појам и предмет социјалне патологије, аутор наводи девет значења социјалне патологије, наглашавајући да је приступ који се заступа у монографији управо посматрање

¹ dbogetic992@gmail.com

социјалне патологије као посебне друштвене науке и дисциплине. Потом анализира основни предмет социјалне патологије кроз дефинисање и диференцијацију појмова попут девијантних понашања, друштвених девијација, социјалне дезорганизације, девијантних супкултура, као и друштвену реакцију на ове појаве кроз различите облике, уважавајући и универзално, селективно и индиковано превентивно деловање на девијантна понашања.

Такође, приказан је однос социјалне патологије са сродним наукама, пре свега социологијом из које је и поникла, затим едукацијско-рехабилитацијским наукама, политикологијом и социјалним радом. У следећој целини, аутор врши темељну историјску ретроспективу развоја ове науке и кроз конзервативни, либерални и хуманистичко-критички приступ објашњава функцију социјалне патологије у односу на идеолошки контекст. Аутор целовито представља аспекте проучавања друштвених девијација кроз етиолошки, феноменолошки, динамички, последични и аспект односа друштва према друштвеним девијацијама, и нуди методолошки оквир истраживања социјалне патологије.

С обзиром на то да наука о друштвеним девијацијама поштује теоријско-идеолошки плурализам, последњи сегмент општег поглавља посвећен је свакој појединачној теоријској перспективи које у оквиру свог корпуса баштине себи својствене одговоре на питања узрока, начина испољавања, последица и друштвених одговора на друштвене девијације. Уважавајући историјско-хронолошку димензију и сублимишући теоријске налазе у овом пољу у односу на своју претходну књигу (Југовић, 2013), аутор представља девет теоријских перспектива друштвених девијација: биоантрополошке теорије, позитивистичке, еколошке, структурално-функционалистичке, културолошке, социјално-антрополошке, интеракционистичке, радикално-критичке и теорије социјалне контроле.

Посебни део монографије је детаљно и конзистентно посвећен хетерогеним облицима испољавања друштвених девијација, у смислу дефинисања основних појмова, раширености и структуре, узрока, последица и актуелне неформалне и формалне друштвене реакције на десет кључних типова друштвених девијација.

Криминал. Након дефинисања појма и општих обележја криминала, аутор посебну пажњу поклања тзв. криминалу белог оковратника и организованом криминалу, те узроке и последице криминала дели на индивидуалне и друштвене. Посебно наглашава да се социјална патологија бави општим типовима криминала, који се могу поделити према разноликим факторима.

Насиље. Аутор појмовном одређењу насиља прилази хетерогено, уважавајући фокусе аутора различитих опредељења, широко приказује облике насиља, те феноменолошки нарочито обрађује политичко насиље – тероризам, као и поткултуру групног насиља – хулиганизам и насиље према имовини – вандализам. Нарочито се истичу фрагменти неопходности формалног реаговања на феномен насиља кроз моделе превенције, кажњавања, контроле, заштите жртава, промоције ненасиља, као и значај мултидимензионалног модела.

Малолетнички криминалитет. У уводном делу о малолетним починиоцима кривичних дела, аутор дефинише и прецизно разграничава основне појмове релевантне за малолетнички криминалитет, са нестигматизирајућим опредељењем кроз

коришћење термина „деца у сукобу са законом”. Од посебног значаја за ово поглавље јесте начин на који аутор прилази анализи фактора ризика за извршење кривичних дела код малолетника, које сврстава у породичне, индивидуалне и вршњачке факторе, као и негативне утицаје социјалне средине, социјалне депривације и сиромаштва. У оквиру друштвене реакције на криминалитет малолетника, наглашена је неопходност уважавања савременог приступа који је заснован на концепту права детета.

Алкохолизам. Аутор најпре уводи читаоца у историјат конзумирања алкохолних пића, уз ретроспективну анализу најранијих дефиниција алкохолизма до савремених критеријума и концепта алкохолизма као друштвене девијације која настаје у међуодносу човека и друштва. Он подробно анализира многоструке последице и факторе који доводе до зависности од алкохолних пића и кроз типологије објашњава на који начин се породица, првенствено супруга и деца, адаптирају на алкохоличарско понашање њиховог члана.

Зависност од психоактивних супстанци. Аутор овој појави оправдано посвећује значајну пажњу и етиолошки-последично је анализира на свеобухватан начин и кроз типове зависности у односу на врсту супстанце. Такође, наводи типичне фазе кроз које пролазе особе које развију зависност и нуди мултидимензионална објашњења развоја ове појаве. Након модела превенције, смањења штете, медицинског и кривично-правног модела, који се у смислу друштвеног реаговања срећу у нашем контексту, аутор приказује и моделе декриминализације и легализације психоактивних супстанци.

Коцкање. Аутор човеку не прилази само као *homo faber*-у (бићу рада) већ и као *homo ludens*-у (бићу игре), и у том смислу прави јасно разграничење када је коцкање дозвољена друштвена активност, а када постаје зависничко понашање. Поред представљања разноликих форми коцкања, фактора ризика, последица и типова коцкара, аутор нуди специфичне везе коцкања са другим облицима друштвених девијација и четири модела формалног реаговања на проблем зависности од коцкања: модел превенције, третмана, социјалне заштите и кажњавања.

Просјачење и скинџа. Просјачење представља адаптивну девијацију и прекршај против јавног реда и мира, а у складу с тим аутор објашњава мултикаузалност ове појаве кроз различите визуре, као и да је настанак често синергијски обликован на релацији индивидуални – структурални, социоекономски фактори. У оквиру формалног друштвеног реаговања нарочито се истиче модел социјалне инклузије, који проблему просјачења прилази холистички и наглашава потребу за интервенцијама које одликује флексибилност и индивидуалистички приступ.

Самоубиство. Аутор појму самоубиства приступа кроз плуралистички дискурс и износи статистике које се односе на глобалну и националну стопа суицида. Такође, представља кључна психосоцијална обележја суицида, а у разумевању етиологије нуди четири приступа која су базирана на: социокултурном и индивидуално-психолошком контексту, општим факторима узрочности и концепту фактора ризика суицидалних понашања.

Просјачијуција и сексуални рад. Уз исцрпно представљање узрочно-последичних фактора, аутор прави јасну дистинкцију између појма проституције и савременог појма сексуалног рада, који је шири по својим елементима (не мора обухватати само

сексуалну комерцијализовану директну размену, већ може укључивати и друге облике сексуалне индустрије, попут порнографије). Значајно је истаћи ауторово опредељење за анализу проституције као друштвене девијације, а разлози за тим су тројаки: 1) комерцијализација сексуалног чина уз изражену промискуитетност; 2) различити облици присиле да се проституција поима као средство зарађивања за живот; и 3) широк опсег негативних последица које произлазе из овог понашања.

Сајбер девијације. Последњу целину монографије аутор посвећује специфично савременим формама ризика који настају у дигиталном окружењу и дели их на ризике контакта, садржаја, понашања и ризике по здравље појединца. Како су сајбер девијације „кишобран концепт”, аутор анализу специфичних облика овог типа девијација наставља у правцу сајбер криминала, електронског вршњачког насиља, сајбер прогањања, дигиталног вербалног насиља и зависности од интернета. Аутор посебно наглашава значај развијања медијске писмености као основне карике у превенцији сајбер девијација.

Научни и друштвени значај монографије је вишеструк. Првенствено, аутор инкорпорира мултидисциплинарна и интердисциплинарна сазнања блиских наука ради целовитијег разумевања појава друштвених девијација и нуди плуралистичке перспективе у анализи емпиријских налаза и теоријских постулата, чиме социјалну патологију дефинише првенствено као интегративну научну дисциплину. Поред тога, темељно приступа анализи појмова и фактора који су својствени категоријалном апарату социјалне патологије, као и континуираној вертикали која омогућава адекватно повезивање теоријских сазнања са онима која су превасходно апликативна по својој сврси, чиме ову монографију посебно легитимише као неизоставно штиво за будуће професионалце у овој области. Такође, с обзиром на комплексност и ширину обрађиваних појава, ова монографија пружа јединствен простор где су систематизовано и конзистентно обједињена најважнија научна сазнања о друштвеним девијацијама.

Dragica R. Bogetic¹
University of Belgrade, Faculty of Special
Education and Rehabilitation
Belgrade (Serbia)

SOCIAL PATHOLOGY – A SCIENCE ABOUT SOCIAL DEVIATIONS

Aleksandar Jugović, *Social Pathology - A Science About Social Deviation*.
Belgrade: University of Belgrade, Faculty of Special Education and Rehabilitation,
2022, 383 pp.

(Translation *In Extenso*)

The monograph book “*Social Pathology – A Science about Social Deviations*” by Aleksandar Jugović, Full Professor at the Faculty for Special Education and Rehabilitation, the University of Belgrade, is the result of two-decade work in the academic field of studying social deviations. It was written with the aim of offering the expert, scientific and student public a concise, systematized and comprehensive insight into the phenomena that inevitably constitute an important segment of social reality. The book has 383 pages and is divided into two larger chapters, the general and the specific ones.

In the general part, the author first introduces the reader to the importance of studying social deviations through various forms of human thought – from magical to scientific. Then he goes on to present the concept itself and typology of social deviations, with a particular emphasis on the fact that social pathology essentially deals with negative aspects of man’s deviation and that they may be distinguished by forms of their manifestation (such as system, adaptive and nonconformist deviations). Furthermore, the author analyses the criteria for defining social deviations, as well as their advantages and disadvantages, particularly emphasizing a more recent concept of human needs criteria. Within the unit referring to the concept and subject of social pathology, the author lists nine meanings of social pathology, emphasizing that the approach taken in the monograph is exactly considering social pathology as a separate social science and discipline. Then he analyzes the main subject of social pathology through defining and differentiating the concepts such as deviant behaviours, social deviations, social disorganization, deviant subcultures, as well as the social response to these phenomena through different forms, also taking into consideration the universal, selective and indicated preventive action in relation to deviant behaviours.

¹ dbogetic992@gmail.com

Furthermore, the relationship is shown of social pathology with similar sciences, primarily sociology, from which it derived, as well as with educational-rehabilitation sciences, political science and social work. In the following part, the author makes a thorough historical retrospective of the development of this science and, through conservative, liberal and humanist-critical approaches he explains the function of social pathology in relation to the ideological context. The author comprehensively presents the aspects of studying social deviations through etiological, phenomenological, dynamic, consequential aspects and also through the aspect of the society's attitude towards social deviations, while offering a methodological research framework for social pathology.

Having in mind that the science about social deviations observes theoretical-ideological pluralism, the last segment of the general chapter is dedicated to each individual theoretical perspective that, within their corpus, pursue their own specific answers to the questions of causes, forms of manifestation, consequences and social responses to social deviations. Taking into account the historical-chronological dimension and subliming theoretical findings in this field in relation to his previous book (Jugović, 2013), the author lists nine theoretical perspectives of social deviations: bioanthropological theories, positivist, ecological, structural-functionalist, cultural, socio-anthropological, interactionalist, radical-critical and social control theories.

The specific part of the monograph is in detail and consistently dedicated to heterogeneous manifestation forms of social deviations, in terms of defining the basic concepts, distribution and structure, causes, consequences and the current informal and formal social response to ten key types of social deviations.

Crime. After defining the concept and general characteristics of crime, the author dedicates special attention to the so-called white-collar crime and organized crime, distinguishing the causes and consequences of crime as individual and social. He particularly stresses that social pathology deals with general types of crime, which may be divided by various factors.

Violence. The author approaches the conceptual determination of violence in a heterogeneous manner, appreciating the focuses of the authors of different opinions. He comprehensively shows forms of violence and particularly in a phenomenological manner defines political violence – terrorism, as well as a subculture of violence – hooliganism, and violence towards property – vandalism. Specially outstanding are the fragments of the necessity of formal response to the phenomenon of violence through models of prevention, sanctioning, control, victim protection, promotion of non-violence, as well as the importance of the multi-dimensional model.

Juvenile criminality. In the introductory part about juvenile perpetrators of criminal acts, the author defines and precisely distinguishes the basic concepts relevant for juvenile criminality, while taking a non-stigmatizing attitude by using the term of “children in conflict with the law. Of particular significance for this chapter is the manner in which the author approaches the analysis of risk factors for the perpetration of criminal acts by minors, classifying them as family, individual and peer factors, as well as negative effects of the social environment, social deprivation and poverty. Within the social response to juvenile criminality, there is a pronounced need to appreciate the contemporary approach based on the concept of the rights of the child.

Alcoholism. The author first introduces the reader to the history of alcohol beverages consumption, with a retrospective analysis of the earliest definitions of alcoholism to modern criteria and the concept of alcoholism as a social deviation emerging from the iteration of the man and the society. He thoroughly analyses multiple consequences and factors that lead to alcohol addiction and, through the typology, he explains the manner in which the family, primarily the wife and children, become adapted to their family member's alcoholic behaviour.

Addiction to psychoactive substances. The author pays due attention to this phenomenon, analyzing its etiology and consequences in a comprehensive manner, through types of addiction depending on the type of substances. Moreover, he lists typical stages underwent by persons who develop addiction, and offers multi-dimensional explanations of the development of this phenomenon. After the models of prevention, damage reduction, medical and criminal-legal models, which are encountered in our context in terms of social response, the author also presents the models of decriminalization and legalization of psychoactive substances,

Gambling. The author sees man not only as *homo faber* (Man the Maker), but also as *homo ludens* (Man the Player) and, in that respect, he makes clear distinction between when gambling is a permitted social activity and when it becomes addictive behaviour. In addition to presenting various forms of gambling, risk factors, consequences and types of gambles, the author also lists specific connections between gambling and other forms of social deviations and four models of formal response to the problem of gambling addiction: models of prevention, treatment, social protection and sanctioning.

Begging and vagrancy. Begging is an adaptive deviation and violation of public peace and order, and the author accordingly explains multi-causality of this phenomenon through different aspects, as well as that its emergence is often synergy-formed on the relation individual – structural, socio-economic factors. Within formal social response, the model of social inclusion stands out, which approaches the problem of begging and stresses the need for interventions characterized by flexibility and the individual approach.

Suicide. The author approaches the phenomenon of suicide through a pluralist discourse and presents the statistics regarding global and national suicide rates. Moreover, he presents key psychosocial characteristics of suicide and, in his understanding of etiology, he lists four approaches based on the socio-cultural and individual-psychological context, main factors of causality and the concept of risk factors of suicidal behaviours.

Prostitution and sex work. In an extensive presentation of the cause-effect factors, the author clearly distinguishes the concept of prostitution and the modern concept of sex work, which is broader in its elements (it does not necessarily include only sexual commercialized direct exchange, but can also include other forms of sex industry, such as pornography). It is important to emphasize the author's attitude and analysis of prostitution as a social deviation, while the reasons for it are three-fold: 1) commercialization of the sexual act with pronounced promiscuity; 2) different forms of imperative that prostitution should be seen as a means of earning for a living; and 3) a wide scope of negative consequences deriving from such behaviour.

Cyber deviations. The author dedicates the last segment of the monograph to specific modern forms of risk emerging in the digital environment. He divides them into risks of contact, content, behaviours and risks to an individual's health. Since cyber deviations are

an “umbrella concept”, the author continues the analysis of the specific forms of this type of deviation towards cybercrime, electronic peer violence, cyberstalking, digital verbal violence and internet addiction. The author particularly stresses the importance of developing media literacy as the key link in the prevention of cyber deviations.

The scientific and social importance of this monograph is multiple. First of all, the author incorporates multidisciplinary and interdisciplinary findings of related sciences for the purpose of understanding more comprehensively the phenomena of social deviations and offers pluralist perspectives in the analysis of empirical findings and theoretical postulates, thus defining social pathology primarily as an integrative scientific discipline. Furthermore, he thoroughly approaches the analysis of the concepts and factors specific to the categorial apparatus of social pathology, as well as to the continued vertical that enables adequate connection of theoretical findings with those that are mainly applicative by their purpose. This is what makes this monograph a legitimate text to be read by future professionals in this field. In addition, having in mind the complexity and width of the analyzed phenomena, this monograph offers a unique space in which the most important scientific findings about social deviations are systematized and consistently explained.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Jugović, A. (2022). *Social Pathology – A Science about Social Deviations*. Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Izdavački centar (ICF) [In Serbian]
- Jugović, A. (2013). *Theory of Social Deviance*. Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju & “Partenon” [In Serbian]